

melico, *ARom.* x, 151; Schür, *ZRPh.* XLVII, 506-12.

El que ja no es pot descartar és que sigui, al contrari, el català el que hagi d'orientar en aquest punt les recerques dels italianistes, en el sentit de retornar part del crèdit a la idea de Diez (*Wb.*, 265) de derivar l'alt-it. *pantegana* 'rata grossa'² de PANTEX; car, si bé no hem de dubtar que l'it. dial. *pont(e)ga*, *póndeg* etc. 'rata' (des de Tàranto i Calàbria fins a l'Emília) prové de PONTICUS, en el tipus alt-italià *pantegana*, per més que sigui nom d'una rata, ja resulten inexplicables tant la *a* pretònica com la terminació -ANA: els possibles substantius bàsics (tant MUS com l'it. *ratto*) són masculins, i tampoc el gènere femení no resulta gaire explicat, puix que s'hauran de revisar les conclusions d'ells en el sentit de veure si no resultaria més versemblant que el tipus LOCUSTA *PANTICANA —o CICADA P., o en general BESTIA *PANTICANA 'bestiola panxada'— fou comú en l'origen als Alps i als Pirineus; i en els Alps, la paronímia amb MUS PONTICUS (venec. i emil. *ponteg(a)*) quasi coincident geogràficament, féu que es confongués i sumés amb aquest, resultant-ne el *pantegana* «topo grande».

¹ Deixem en quarantena (almenys geogràficament) un *panxagana* de Palamós puix que només es funda en l'inacuradíssim Griera; en canvi *panxigaina*, d'una corrandà ripollesa (*AlcM*), geogràficament ja és versemblant; en tot cas són alteracions de *pantigana*, lògiques per la figura de la bestiola. —² En particular venecià, ladí-dolomític i alpino-lombard, i estenent-se cap al Sud, d'una banda fins cap a Gènova, per l'altra fins a les Marques (*pentecanta* «ratto» a Servigliano, *ARom.* XIII, 262).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:

panxacó, *panxó*, -onis, *panxolí*, -olina, *panxola*, *figa panxona*, *repanxó*, *panxeta*, *panxell*, *pantorrilla*, *pan-torra*, *pancell*, *pancella*, *panxada*, *panxam*, *panxarra*, *panxassa*, *panxut*, *panxarrut*, *panxarruta*, *panxaques*, *panxejar*, *panxer*, *panxera*, *panxós*, *panxot*, *panxotada*, *panxegar*, *panxec*, *empanxar-se*, *empanxurrir-se*, *empanxurrir-se*, *espanxurrar*, *despanxurrar*, *empanxurrar*, *empanxurrinar*, *empanxurrinada*, *repanxigar-se*, *arrepantigar-se*, *repanxigar-se*, *arrepantigar-se*, *espaltigar-se*, *repanxolar-se*, *repanxassar*, *panxa-ampla*, *panxa-prima*, *panxabuit*, *panxacaigut*, *panxacontent*, *panxa-contenta*, *panxacontentisme*, *panxagròs*, *panxa-rodó*, *panxaver-gonyant*, *pantegada*, *pantigana*, *pantiganotes*, *pagantana*, *portanganes*.

Panxaques, *panxarrut*, -uda, -uta, V. *panxa Panxec* (als testimonis de *panxegar* en Coromines, que se citen allí, afegim: «va esclatar en un plor, que el melindro, amb la violència dels *panxecs*, li entrava i sortia», *Les Llòg. de St. Llorenç*, O. C., 342b9), *panxe-gaire*, *panxegar*, V. *panxeixar* (FANTASIA) *Panxe-jar*, *panxell*, *panxer*, -era, *panxeta*, *panxigaina*, *panxó*, *panxolí*, -ina, *panxola*, *panxona*, *panxonis*, *panxot*, *panxut*, V. *panxa*.

PANY, del ll. PANNUS 'tros o extensió de tela o drap', 'drap, parrac'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En l'ordonament dels argenters de Perpinyà, aplicat-ho a la mena de làmines d'or que és permès d'usar per daurar, imposant-los que sigui controlat com l'argent de Montpeller: «tot hom qui obra alcuna obra d'aur o d'argent --- jur que --- no obre --- copa ni anap --- sinó d'argent de Montpeler --- ni daurarà ni daurar farà --- alcun daurament de *pans* d'aur, ni ---», any 1296 (*RLR* v, 96) (és sabut que -NN- donava més aviat -n- que *ny* a Ross. per aquest temps, almenys gràficament).

Partint de la idea de 'tros o extensió d'un drap o tela', que PANNUS tenia en llatí, s'aplicà, doncs, alhora, a un tros així de làmina d'or o altre metall (fr. *pans d'or* etc., làmina i no cosa massissa, com *un pa d'or*, amb el qual no es pot confondre), i particularment, en català, es digué també de làmines tals, de ferro; d'aquí passà immediatament a aplicar-se a una grossa làmina de ferro aplicada a un portal; i en particular a les necessàries, en la serralleria antiga, per fer-hi les tanques amb clau, en els grossos portals forans, i després a la mateixa tanca amb clau. Heus aquí com el mot prengué en català el sentit de 'tancadura mitjançant una gran clau'; i, després, qualsevol tancadura amb clau.

Ja en molts docs. del S. XIV: «un forollat cum *panno* rovellat, sine clave», doc. ross. de 1363; «un *pan* ferri, cum sua clave», id., id. de 1365; «[pres] 10 claveyls ['uns claus'], e mès-los al *pan* e ad una barra del portal de la Font», en un doc. de Vinçà, de 1364 (*InvLC*, s. v. *clau*; més dades de la variant *pan*, any 1405 etc. en *AlcM*, s. v. *pan*); «un *pany* que adobà, que era genovesc», doc. mall. de 1309 (*BSAL* VIII, 263); «han ordonat --- tenir una caixa en la qual haja tres *pany*s ab tres claus diverses --- e que los navegants de Copliure e aquells tres bons hòmens tenguen --- cascun d'ells una clau --- tot hom qui navegarà --- sia tengut pagar --- a la dita caixa», a. 1388 (*CoDoACA* XL, 290). Amb connotació obscena: «non habent dentes / et propter hoc sunt impotentes / --- / ¿què-y podeu dir, / sinó voler-ne inferir, / segons mostrau, / que sense dents no pot la clau / obrir lo *pany*? / I quants se'n troben entre l'any, / de bons manyans / ---», fi S. xv, *Somni de JJoan*, v. 2258; «no romp, mas presta; / mas si lo *pany* es de ballesta, / tantost hi obre», id., 2277 (el «de ballesta» era, doncs, una mena de *pany* de molta durada i resistència, car aquí es refereix a un vell que encara...).

Pany, com a nom de l'aparell de tancar, és fins ara l'expressió comuna a tot el domini de la llengua, que trobem des dels Alts Pirineus (*lu pây de la pòrta*, Farrera, Vall Ferrera, 1932-3), fins a les Illes (eiv. «cerra-dura», PzCabre.); *pany de maleta* 'cadenat', Bunyola, 1963; des de l'extrem Sud havia sobreeixit fins i tot cap a Múrcia: «al mañán, a compto de dos cerrojos de las aulas, con sus *paños* y llaves», Oriola, a. 1593 (Ga. Soriano, *Voc. Murc.*, p. 81).

Una altra acc. bàsica en català és la del *pany de paret*: altra concreció semàntica del ll. PANNUS, en el sentit de 'extensió de tela', tal com ho és *llenç de paret* (en castellà només poden dir *lienzo de pared*, però oc. i fr. *pan de mur*, > angl. *pane of window* etc.) [1420]: